

รายงานผลการสำรวจถั่วเหลือง ปีเพาะปลูก 2564/65

คณะทำงานพัฒนาคุณภาพข้อมูลปริมาณการผลิตสินค้าเกษตร ด้านพืช ระดับภาค ได้รายงานข้อมูลปริมาณการผลิตถั่วเหลือง ปีเพาะปลูก 2564/65 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ที่มาของข้อมูล

1.1 วิธีการจัดทำข้อมูล

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ได้กำหนดวิธีการสำรวจข้อมูลปริมาณการผลิต ดังนี้

1.1.1 ถั่วเหลือง รุ่น 1 กำหนดวิธีการสำรวจด้วยตัวอย่าง (Sample Survey) โดยใช้แผนแบบการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งเป็นพวกสองขั้นตอน (Stratified Two-Stage Random Sampling) จากกรอบตัวอย่าง (Sampling Frame) ของหมู่บ้านที่ปลูกถั่วเหลืองทั่วประเทศ กระจายลงไปยังทุกอำเภอที่มีการเพาะปลูก ในแต่ละอำเภอจัดแบ่งหมู่บ้านออกเป็นพวกหรือชั้นภูมิ (Stratum) ตามขนาดเนื้อที่เพาะปลูก ขั้นตอนที่ 1 เลือกหมู่บ้านตัวอย่างโดยการสุ่มหมู่บ้านตัวอย่างจากแต่ละพวกด้วยวิธีการสุ่มแบบมีระบบ (Systematic Random Sampling) และสุ่มตัวอย่างขั้นตอนที่ 2 โดยการสุ่มครัวเรือนตัวอย่าง จำนวน 6 ครัวเรือนต่อหมู่บ้าน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายแบบไม่ใส่คืน (Simple Random Sampling without Replacement)

1.1.2 ถั่วเหลือง รุ่น 2 กำหนดวิธีการสำรวจภาวะการผลิตแบบเร่งด่วน (Rural Rapid Appraisal : RRA) ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งผลิตที่สำคัญ โดยใช้แผนแบบการสุ่มตัวอย่าง (Sampling Design) แบบแบ่งเป็นพวก 3 ขั้นตอน (Three Stages Random Sampling) ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 สุ่มตำบลตัวอย่าง จากกรอบตัวอย่างผู้ปลูกถั่วเหลือง ทำการสุ่มเลือกตำบลตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic Random Sampling) ขั้นตอนที่ 2 แต่ละตำบลสุ่มเลือกหมู่บ้านตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) ขั้นตอนที่ 3 แต่ละหมู่บ้านตัวอย่าง ทำการสัมภาษณ์ ผู้นำหมู่บ้านหรือผู้รู้ แล้วสุ่มเลือกครัวเรือนตัวอย่างผู้ปลูกถั่วเหลือง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามหลักวิชาการสถิติ

1.1.3 รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และจากแหล่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ เช่น ค่าเฉลี่ยเคลื่อนที่ (Moving Average) ค่าสัดส่วน (Proportion) และค่าอัตราการเจริญเติบโต (Growth Rate)

1.2 การพิจารณาข้อมูล

ข้อมูลสถิติปริมาณการผลิตถั่วเหลือง ปีเพาะปลูก 2564/65 ได้ผ่านการประชุมคณะทำงานพัฒนาคุณภาพข้อมูลปริมาณการผลิตสินค้าเกษตร ด้านพืช ระดับภาค 3 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันตก โดยมีผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่เกี่ยวข้องเป็นประธาน

2. คำนิยาม

ถั่วเหลือง หมายถึง ถั่วเหลืองที่เพาะปลูกและเก็บเกี่ยวผลผลิต เพื่อนำเมล็ดมาใช้บริโภคและใช้ในอุตสาหกรรมอาหารต่าง ๆ เช่น น้ำมันพืช เต้าเจี้ยว เต้าหู้ ตลอดจนนำไปผสมเป็นอาหารสัตว์ แต่จะไม่รวมถั่วเหลืองที่เกษตรกรปลูกเพื่อเก็บฝักสดนำมาต้มที่เรียกว่า “ถั่วแระ” ไม่รวมถั่วเหลืองที่เกษตรกรปลูกและไถกลบในระยะออกดอกเพื่อเป็นปุ๋ยพืชสด และไม่รวมถั่วเหลืองที่ทำการเพาะปลูกเพื่อผลิตเป็นเมล็ดพันธุ์ โดยเฉพาะ ทั้งของหน่วยงานราชการและเอกชน เช่น ศูนย์วิจัยเมล็ดพันธุ์ ศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ของเอกชน และเกษตรกรที่ปลูกโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์โดยเฉพาะ

ถั่วเหลือง รุ่น 1 (ฤดูฝน) หมายถึง ถั่วเหลืองที่ทำการเพาะปลูกระหว่างวันที่ 1 พฤษภาคม ถึง 31 ตุลาคมของปีเดียวกัน โดยไม่คำนึงถึงว่าจะทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่อใดก็ตาม

ถั่วเหลือง รุ่น 2 (ฤดูแล้ง) หมายถึง ถั่วเหลืองที่ทำการเพาะปลูกระหว่างวันที่ 1 พฤศจิกายน ถึง 30 เมษายนของปีถัดไป โดยไม่คำนึงถึงว่าจะทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่อใดก็ตาม

ลักษณะผลผลิตถั่วเหลือง หมายถึง ผลผลิตถั่วเหลืองที่กะเทาะออกจากฝักแล้ว โดยน้ำหนัก ความชื้น 15 %

3. ผลการสำรวจ

การผลิตรวมทั้งประเทศ

เนื้อที่เพาะปลูก 81,094 ไร่ ลดลงจากปีที่แล้ว 4,917 ไร่ หรือร้อยละ 5.72

เนื้อที่เก็บเกี่ยว 80,390 ไร่ ลดลงจากปีที่แล้ว 5,215 ไร่ หรือร้อยละ 6.09

ผลผลิต 21,234 ตัน ลดลงจากปีที่แล้ว 1,556 ตัน หรือร้อยละ 6.87

ผลผลิตต่อเนื้อที่เพาะปลูก 262 กิโลกรัมต่อไร่ ลดลงจากปีที่แล้ว 3 กิโลกรัม หรือร้อยละ 1.13

ผลผลิตต่อเนื้อที่เก็บเกี่ยว 264 กิโลกรัมต่อไร่ ลดลงจากปีที่แล้ว 2 กิโลกรัม หรือร้อยละ 0.75

ผลการสำรวจในแต่ละภาคสรุปได้ดังนี้

ภาคเหนือ

เนื้อที่เพาะปลูก 54,848 ไร่ ลดลงจากปีที่แล้ว 5,401 ไร่ หรือร้อยละ 8.96

เนื้อที่เก็บเกี่ยว 54,168 ไร่ ลดลงจากปีที่แล้ว 5,814 ไร่ หรือร้อยละ 9.69

ผลผลิต 14,775 ตัน ลดลงจากปีที่แล้ว 1,806 ตัน หรือร้อยละ 10.89

ผลผลิตต่อเนื้อที่เพาะปลูก 269 กิโลกรัมต่อไร่ ลดลงจากปีที่แล้ว 6 กิโลกรัม หรือร้อยละ 2.18

ผลผลิตต่อเนื้อที่เก็บเกี่ยว 273 กิโลกรัมต่อไร่ ลดลงจากปีที่แล้ว 3 กิโลกรัม หรือร้อยละ 1.09

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เนื้อที่เพาะปลูก 26,225 ไร่ เพิ่มขึ้นจากปีที่แล้ว 497 ไร่ หรือร้อยละ 1.93

เนื้อที่เก็บเกี่ยว 26,201 ไร่ เพิ่มขึ้นจากปีที่แล้ว 612 ไร่ หรือร้อยละ 2.39

ผลผลิต 6,452 ตัน เพิ่มขึ้นจากปีที่แล้ว 245 ตัน หรือร้อยละ 3.95

ผลผลิตต่อเนื้อที่เพาะปลูก 246 กิโลกรัมต่อไร่ เพิ่มขึ้นจากปีที่แล้ว 5 กิโลกรัม หรือร้อยละ 2.07

ผลผลิตต่อเนื้อที่เก็บเกี่ยว 246 กิโลกรัมต่อไร่ เพิ่มขึ้นจากปีที่แล้ว 3 กิโลกรัม หรือร้อยละ 1.23

ภาคกลาง

เนื้อที่เพาะปลูก 21 ไร่ ลดลงจากปีที่แล้ว 13 ไร่ หรือร้อยละ 38.24

เนื้อที่เก็บเกี่ยว 21 ไร่ ลดลงจากปีที่แล้ว 13 ไร่ หรือร้อยละ 38.24

ผลผลิต 7 ตัน ลดลงจากปีที่แล้ว 5 ตัน หรือร้อยละ 41.67

ผลผลิตต่อเนื้อที่เพาะปลูก 333 กิโลกรัมต่อไร่ ลดลงจากปีที่แล้ว 20 กิโลกรัม หรือร้อยละ 5.67

ผลผลิตต่อเนื้อที่เก็บเกี่ยว 333 กิโลกรัมต่อไร่ ลดลงจากปีที่แล้ว 20 กิโลกรัม หรือร้อยละ 5.67

4. สถานการณ์การผลิตข้าวเหลือง ปีเพาะปลูก 2564/65

เนื้อที่เพาะปลูกรวมร่นยังคงลดลง แม้ว่าราคาข้าวเหลืองปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเป็นการลดลงของข้าวเหลืองฤดูฝน (รุ่น 1) ที่มีแหล่งปลูกสำคัญอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและจังหวัดอื่น ๆ ในภาคเหนือตอนบน เนื่องจากข้าวเหลืองยังมีปัญหาการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์และแรงงาน เกษตรกรจึงเปลี่ยนไปปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ได้รับการอุดหนุนปัจจัยการผลิตและประกันการรับซื้อจากเอกชน รวมทั้งปลูกพืชอื่นที่ดูแลรักษาและเก็บเกี่ยวง่ายกว่าข้าวเหลือง เช่น ข้าวนาปี อ้อยโรงงาน และพืชผัก แม้ว่าภาครัฐไม่มีโครงการส่งเสริมการปลูกข้าวเหลืองหลังนาในปี แต่เนื้อที่เพาะปลูกข้าวเหลืองฤดูแล้ง (รุ่น 2) เพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากการที่ปริมาณน้ำเพียงพอต่อการเพาะปลูกไม่กระทบแล้ง เกษตรกรจึงปลูกเพิ่มในพื้นที่ว่างเพื่อเป็นพืชบำรุงดิน บางส่วนปลูกทดแทนและสลับหมุนเวียนกับพืชอื่น เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อ้อยโรงงาน และพืชผัก

ผลผลิตต่อไร่ลดลง เนื่องจากในช่วงฤดูฝนประสบปัญหาน้ำท่วมขังและสภาพอากาศแปรปรวนไม่เอื้ออำนวยต่อการเจริญเติบโต รวมทั้งขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ดี ส่งผลให้อัตราการงอกต่ำ การเจริญเติบโตไม่สมบูรณ์ ประกอบกับมีแมลงศัตรูพืช เช่น แมลงบัว หนอนเจาะฝัก ระบาดในบางพื้นที่ ส่งผลให้ผลผลิตรวมลดลง

ภาคเหนือ เนื้อที่เพาะปลูกทั้ง 2 รุ่น ลดลง เนื่องจากขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ดีและแรงงาน เกษตรกรจึงปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชอื่นที่ให้ผลตอบแทนดีและดูแลรักษาาง่ายกว่า เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ข้าวไร่ อ้อยโรงงาน ถั่วเขียว และพืชผัก สำหรับผลผลิตต่อไร่ ทั้ง 2 รุ่น ลดลง เนื่องจากคุณภาพเมล็ดพันธุ์ไม่ดีทำให้การงอกต่ำ บางพื้นที่ช่วงฤดูฝนเกษตรกรประสบปัญหาน้ำท่วมขังและช่วงฤดูแล้งมีสภาพอากาศแปรปรวนกลางคืนหนาวกลางวันร้อนจัด ส่งผลให้การเจริญเติบโตไม่สมบูรณ์ และมีโรคแมลงศัตรูพืชระบาด

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื้อที่เพาะปลูก รุ่น 1 ลดลง เนื่องจากเกษตรกรปรับเปลี่ยนเป็นข้าวนาปี เพราะมีปริมาณน้ำเพียงพอ ประกอบกับข้าวนาปีมีการสนับสนุนจากโครงการของภาครัฐ ส่วนรุ่น 2 เพิ่มขึ้น เนื่องจากมีปริมาณน้ำเพียงพอต่อการเพาะปลูก ประกอบกับมีเมล็ดพันธุ์เพียงพอ เกษตรกรจึงปลูกเพิ่มในพื้นที่ว่างและบางส่วนปลูกทดแทนพืชอื่น เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ข้าวนาปรัง อ้อยโรงงาน และพืชผัก สำหรับผลผลิตต่อไร่ ทั้ง 2 รุ่น เพิ่มขึ้น เนื่องจากปีนี้มีปริมาณน้ำเพียงพอต่อการเจริญเติบโต เกษตรกรปลูกในช่วงเวลาที่เหมาะสม ไม่กระทบภัยธรรมชาติ การดูแลรักษาดี และไม่มีศัตรูพืชระบาดเหมือนปีที่แล้ว

ภาคกลาง เนื้อที่เพาะปลูก รุ่น 2 ลดลง เนื่องจากเป็นพื้นที่ปลูกถั่วเหลืองฤดูแล้งในนาข้าว เกษตรกรปรับเปลี่ยนพื้นที่ไปปลูกทุเรียน ส่วนผลผลิตต่อไร่ลดลง เนื่องจากเกษตรกรที่ปลูกถั่วเหลืองในพื้นที่เหมาะสมเปลี่ยนไปปลูกพืชอื่นคงเหลือเกษตรกรรายที่ปลูกในพื้นที่ไม่เหมาะสม จึงส่งผลให้ภาพรวมของผลผลิตต่อไร่ลดลง